

Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, aflată pe Bulevardul Tomis

CU PRIVIRE LA CAPELA MILITARĂ „CAROL AL II-LEA” DIN CONSTANȚA

Drd. Răzvan-Raul IVAN¹

Situată în centrul orașului Constanța pe Bulevardul Tomis, fost Bulevard Carol I, colț cu strada Nicolae Iorga, fostă Valea Albă, în apropierea Spitalului Județean de Urgență Constanța, Capela Militară¹ îmbogățește imaginea urbanistică și arhitecturală a orașului. Prezența studiului se bazează pe materialul brut aflat în Arhiva Bisericii „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” Constanța pus la dispoziție de către preotul paroh Morlova Nicușor, dar și alte materiale studiate. În perioada interbelică, pe strada Mircea cel Bătrân erau cantonate: Regimentul 34 Infanterie, Regimentul 9 Cavalerie, Regimentul 18 Obuziere, Regimentul 13 Artilerie și Depozitul de Armăsari. De asemenea, pe locul actual al Bisericii funcționa Spitalul Militar, iar spre Marea Neagră se găsea poligonul de tragere². Zidirea lăcașului de cult reprezintă o consecință a colaborării comunității civile și armata română, atât pentru creștinii ortodocși ai orașului, cât și pentru soldații garnizoanei din Constanța.

Armata română deținea cea mai mare parte din suprafața orașului, aproximativ 80%. Orașul Constanța, după anul 1930 nu dispunea decât

de cinci biserici, fiind foarte puține în raport cu populația creștin-ortodoxă. Harta demografică a orașului Constanța, aproape de anul 1940 ne indica o populație de aproximativ 70.000 de locuitori, majoritatea de credință creștină ortodoxă. Soldații români creștini-ortodocși ai garnizoanei Constanța participau ocazional și într-un număr mic la slujbele religioase.

Începând cu anul 1932 s-a constituit un comitet de inițiativă având ca scop construirea unei Capele Militare căreia să i se dea numele de „Regele Carol II”. În 1937 Comitetul de Inițiativă pentru zidirea Capele Militare „Regele Carol II” Constanța adresa Diviziei a 9-a prin Serviciul Intendenței o copie a procesului verbal încheiat la 28 iulie 1932 prin care se făceau cunoscute următoarele aspecte: „*Avem onoare a vă face cunoscut că în Garnizoana Constanța s-a format în anul 1932 un Comitet de Inițiativă cu scopul de a strânge fonduri necesare zidirii unei Capele Militare, strict necesară acestei Garnizoane lipsită de biserici creștinești românești. Strângerea fondurilor urma să se facă prin: colectă publică sub formă de vânzări de cărămizi, festivaluri artistice, serate, baluri, etc. Pentru colecta publică s-a cerut aprobarea Ministerului care a fost dat prin ordinul cu nr. 95.494 din 28 decembrie 1932 pentru 400.000 de cărămizi a 5 lei bucata și în cuprinsul Eparhiei Sfintei Episcopii a Constanței având termen până la 31 decembrie 1933. Prin ordinul înregistrat cu numărul 17.847 din 22 Mai 1933 a fost aprobată extinderea colectei în întreaga țară fiind adresată tuturor unităților militare. Printr-un alt ordin înregistrat la nr. 113.829 din 6 februarie 1934 a fost prelungit termenul de colectă până la data de 31 decembrie 1934. Prin ordinul nr. 90.884 din 27 noiembrie 1935 a fost aprobată scutirea Comitetului de taxa de 30% ce trebuia vărsată la Fondul Sanitar și de Ocrotire. Cu toată insistența Comitetului din cele 400.000 de cărămizi nu au fost vândute până la data aprobată decât 94.700 de cărămizi realizându-se suma de 500.000 de lei. Din festivaluri și serate nu au fost realizate decât aproximativ 150.000 de lei, astfel încât, Comitetul nu dispunea decât de suma de 650.000 de lei absolut insuficientă începerii construirii bisericii. Din această cauză s-a făcut rugămintea aprobării prelungirii colectei a vânzării de cărămizi până la data de 31 decembrie 1938³.*

Din cele prezentate mai sus rezultă că începând cu anul 1932 s-a format acest comitet de inițiativă în vederea construirii Capele Militare. Comitetul avea o componență mixtă fiind alcătuit din comandanții unităților de la toate armele, persoane de rang înalt, cum ar fi prefectul județului, primarul municipiului, directorul Băncii Naționale, consilierul Curții de Apel, dar și alte persoane.

AȘEZĂMINTE MONAHALE ȘI LĂCAȘE DE CULT

Președintele Comitetului a fost ales în persoana I.P.S.S. Episcopul Constanței. Din procesul-verbal s-a putut distinge formarea Comitetului având misiunea „ca prin ofrande, vânzare de cărămizi, festivaluri, etc să adune sumele necesare zidirii unei Capele Militare în Garnizoana Constanța”⁴.

În privința Statutului Comitetului de Inițiativă pentru zidirea Capelei Militare „Regele Carol II” Constanța, acesta nu a fost recunoscut, nici sub formă de persoană morală, nici juridică. Pentru strângerea sumelor necesare, Comitetul de Inițiativă s-a adresat Ministerului Ocrotirilor Sociale cu scopul de acordare a avizului favorabil achiziționării celor 400.000 de cărămizi, cu prețul de 5 lei bucata, cu scopul începerii lucrărilor de zidire a lăcașului de cult.

În baza unui ordin emis în 1933, și apoi prelungit în 1934, Ministerul a aprobat favorabil dispozițiile prin care se stipula ca vânzarea cărămizilor să obțină acordul Prefecturii Județului și la finalul „colectei să se încheie un proces-verbal cu delegație al Prefecturii asupra rezultatului bănesc obținut, din care 30% să se verse la Fondul Sanitar și de Ocrotire, în care sens Ministerul a dat ordin în 1933”⁵. Datorită intervențiilor Comitetului, Ministerul Sănătății și Ocrotirilor, în 1935, scutea cota de 30% necesară vărsării din fondul realizat. Conform procesului-verbal încheiat, „Comitetul a tipărit 400.000 cărămizi, din care 300.000 au fost vizate de Prefectura Județului și au fost lansate la diferite persoane, autorități civile și militare și mai târziu la toate unitățile armatei”⁶.

Ministerul Apărării Naționale emite în 1932 un ordin prin care aproba pentru construcția Capelei Militare o suprafață de 1.617 m² din curtea Regimentului 13 Artilerie, colțul din strada Carol I cu strada Valea Albă.

Ca urmare a înființării Comitetului, cel care a fost desemnat să fie responsabil pentru administrarea fondurilor, lucrările de corespondență și primirea banilor, a fost numit, preotul căpitan Alexandru Soroceanu, de altfel, acesta fiind și confesorul garnizoanei. În atribuțiile acestuia intrau și responsabilitatea arhivei, distribuirea cărămizilor și controlul sumelor încasate.

În 1933, I.P.S.S. Episcopul Constanței demisionează din calitatea de președinte al Comitetului și președinte va fi numit generalul Leventi. Generalul Leventi a întocmit un inventar și a constatat nereguli, astfel luând măsurile necesare ce se impuneau. Sumele de bani încasate de preotul Soroceanu și trecute pe numele acestuia la Banca Națională, precum și sumele și recipisele scrise pe responsabilitatea Diviziei, au fost depuse la Administrația Financiară în responsabilitatea Casei de Depuneri și pe numele Comitetului. În plus, toate recipisele au fost de-

pusse în plic închis în locuința Regimentului 13 Artilerie. O altă măsură necesară a fost ridicarea cărămizilor ce se aflau depozitate la preotul Soroceanu acasă și au fost mutate într-un dulap special aflat într-o cameră a comandantului Brigăzii a 9-a Artilerie. Căpitanului Ionescu i s-a creat atribuții de secretar și casier, eliberându-l de atribuțiile administrative.

O măsură specială pe care o va lua generalul Leventi făcea trimitere la faptul că nici o operațiune administrativă nu a mai fost executată decât cu aprobarea în scris a președintelui.

În 1935, se propunea completarea Comitetului prin alegerea a doi cenzozi, unul fiind din partea Administrației Financiare, celălalt fiind ofițer intendent ce aparținea de Comandamentul Diviziei a 9-a, dar a fost și confirmat căpitanul Ionescu din Regimentul 13 Artilerie, casier al Comitetului. S-a mai propus ca sumele să fie consemnate într-un registru de încasări și cheltuieli, eliberându-se o recipisă regulamentară, iar banii depuși la Administrația Financiară, casierul nerămânând decât cu o sumă de 10.000 lei conform hotărârii Comitetului, încheiat printr-un proces-verbal din 1933.

Noul președinte al Comitetului a dat dispoziție prin care cei doi cenzozi aleși să verifice gestiunea de la momentul înființării Comitetului. Rezultatele obținute au fost înscrise într-un proces-verbal încheiat la 3 decembrie 1935. Procesul-verbal cuprindea un bilanț, care ulterior a fost publicat prin presa locală a vremii.

Documentele înscrise erau următoarele:

- a) 1 registru pentru înscrierea sumelor încasate sau cheltuite;
- b) 1 registru pentru distribuirea cărămizilor;
- c) 1 registru pentru intrarea și ieșirea corespondenței;
- d) 1 registru de procese-verbale cu hotărârile Comitetului;
- e) 8 carnete de recipise pentru primirea sumelor;
- f) 1 condică de predarea recipiselor Regimentului 13 Artilerie;
- g) Dosarele cu actele justificative și corespondență.

În unul din procesele-verbale redactat în 1937 se găsește informația potrivit căreia intendentul maior Diogene Păun din Divizia a 9-a, Serviciul Intendenței și Dumitru Pană, administrator financiar de Încasări și Plăți al județului Constanța, cenzozi, însărcinați cu verificarea gestiunii Comitetului de inițiativă pentru construirea Capelei Militare în garnizoana Constanța, întrunindu-se au constatat următoarele: Comitetul pentru construirea Capelei Militare în garnizoana Constanța funcționa potrivit procesului-verbal din 3 decembrie 1935. Componenta Comitetului de Inițiativă în anul 1937, cuprinde pe: domnul general Nicolae

AȘEZĂMINTE MONAHALE ȘI LĂCAȘE DE CULT

Ciupercă, comandantul garnizoanei, domnul general Gheorghe Leventi, comandantul Brigăzii a 9-a Artilerie, președinte, domnul deneral D. Zissu, comandantul Brigăzii a 11-a, ca membru, primarul municipiului Constanța, prefectul județului Constanța, chestorul municipiului Constanța, administratorul financiar, directorul Băncii Naționale, comandorul Ștefan Popescu, inginerul Mocanu, directorul Stației de Petrol, inginerul Cotovu⁷.

Comitetul era completat de către domnii comandanți ai Regimentelor 34 Infanterie, 13 Artilerie, 18 Artilerie, 9 Călărași, Cercul Recrutare, Baza Navală, confesorul garnizoanei căpitan Ioan Ionescu din Regimentul 13 Artilerie, casier.

În procesul-verbal din 3 decembrie 1935 s-au menționat ordinele aprobatoare, pe baza cărora Comitetul a tipărit 400.000 de bucăți de cărămizi cu prețul de 5 lei bucata, cu o valoare de 2.000.000 lei.

Prin adresa înregistrată din 1934 Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale a aprobat prelungirea străngerii de fonduri. Situația celor 400.000 de cărămizi distribuite se prezenta sub următoarea formă⁸:

Cărămizi fabricate.....	400.000 de bucăți
Din care:	
Cărămizi vizate de Prefectura Județului.....	300.000 de bucăți
Cărămizi neaprobate.....	100.000 de bucăți
Din totalul de cărămizi.....	400.000 de bucăți
S-au vândut până la 3.XII.1935.....	81.791 de bucăți
S-au vândut de la 3.XII.1935 până la 31.III.1937.....	12.959 de bucăți
Total.....	94.750 de bucăți

Făcând un calcul simplu, scăzând din totalul celor 400.000 de cărămizi, cele 94.750 rezultă un total de cărămizi rămase de 305.250 de bucăți. Restul cărămizilor au fost distribuite diferitelor unități și instituții în conformitate cu un registru special al Comitetului. Unitățile militare au răspuns pozitiv prin strângerea de fonduri.

Astfel, dintr-o adresă a Administrației Financiare aflăm că s-a strâns suma de 14.515 lei, prin și contribuția adusă de către: Primăria Ivești cu suma de 150 de lei, Societatea Creditul Carbonifer cu 1.000 de lei, preotul căpitan Soroceanu de la Buzău cu 820 de lei, Banca Agronomilor cu 135 de lei, preotul C. Lepădatu de la Tecuci cu 500 de lei, Prefectura Constanța cu 4.410 de lei, Căpitania Portului Constanța cu 5.000 de lei și Garnizoana Constanța cu 2.500 de lei.

La 1 iunie 1937, Comitetul de Inițiativă pentru ridicarea Capelei Militare „Regele Carol II” adresează domnului primar o solicitare: „Co-

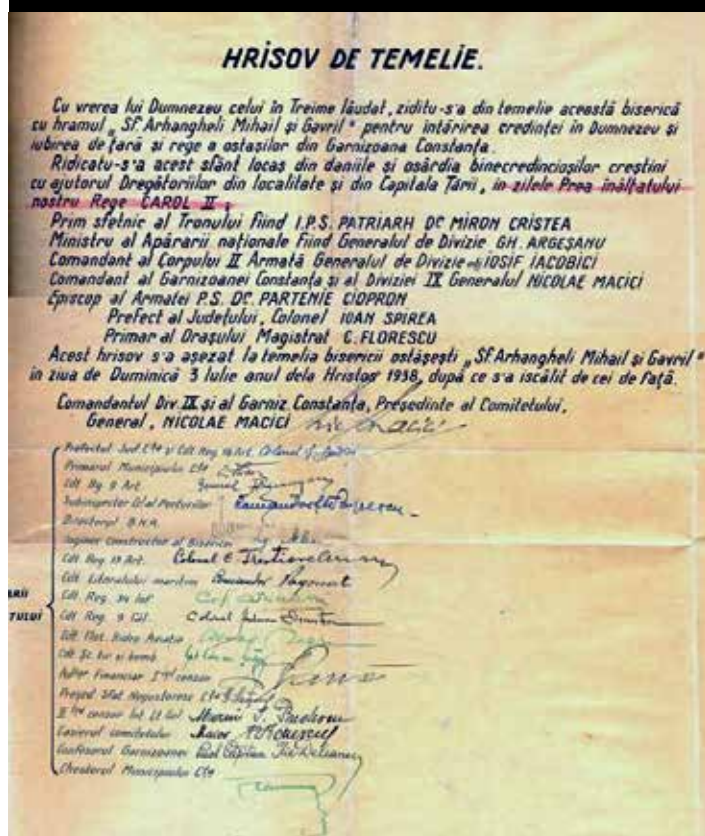
mitetul pentru zidirea Capelei Militare „Regele Carol II” din Constanța, în ultima ședință din Aprilie 1937 a hotărât să înceapă lucrările pentru construirea de îndată ce va avea suma de lei 1.000.000 bani lichizi în mâinile sale. Spre acest sfârșit vă rugăm să binevoiți a dispune să se ordonanțeze subvenția de 200.000 lei prevăzută în bugetul Municipiului pentru Capela Militară.

Cu această sumă vom mai avea de adunat mai puțin de 100.000 de lei până la atingerea sumei de 1.000.000 de lei spre a putea începe construcția și a avea siguranța că vom ajunge cel puțin până la acoperiș. Ordonanța vă rugăm a se emite pe numele casierului nostru Căpitanul Ionescu V. Ioan din Regimentul 13 Artilerie. Primiți vă rugăm Domnule Primar asigurarea deosebitei noastre considerațiuni. (ss) Colonel Trestioreanu⁹.

Ministerul Sănătății și Ocrotirilor Sociale va comunica faptul că autoriza o ultimă colectă organizată de „Comitetul pentru ridicarea Capelei Militare „Carol al II-lea” din Constanța prin cărămizile nevândute” în scopul „construirii capelei”¹⁰.

În același an 1937, Comitetul pentru zidirea Capelei Militare „Regele Carol II” se adresa Primăriei Constanța: „Comitetul pentru zidirea Capelei Militare „Regele Carol II” din Constanța a hotărât în ultima sa ședință să înceapă lucrările de construire numai și de ce a avea adunat în mâinile sale, suma de 1.000.000 de lei, ca astfel să fie asigurată cel puțin zidăria și acoperișul, în primul an de lucru. Cu subvenția scrisă în buget de Onor Primăria Municipiului, tocmai am completa această sumă, după care am lua măsuri de contractare și de transport de materiale, care trebuiesc efectuate cu mijloace militare, pe îndelete, ca astfel, spre primăvară, să fie adus complet pe teren și să se poată începe zidăria. Spre acest sfârșit, vă rugăm să binevoiți a dispune să ni se ordonanțeze și restul de 150.000 lei, pe numele Casierului nostru (Căpitan Ionescu V. Ion din Regimentul 13 Artilerie), precum și să ni se înmâneze suma, care va fi depusă, la vedere, la casa de depuneri. Primiți, vă rog Domnule Primar, asigurarea celor mai bune sentimente ale noastre. Colonel Trestireanu¹¹.

În sprijinul ridicării bisericii au mai contribuit cu fonduri financiare depuse la Administrația Financiară: Primăria Oltenița cu suma de 130 de lei; Secția de Pompieri Brăila cu 500 de lei; Primăria Șimleul Silvaniei, 300 de lei; Primăria Babadag, 150 de lei; Societatea N. Malaxa, 1.000 de lei; Societatea Forestra Română, 500 de lei; Primăria Râmnicu Vâlcea, 500 de lei; Societatea Discom, 500 de lei; Casieria Primăriei Constanța, 1.665 de lei; Primăria Târgu Frumos, 500 de lei; Primăria Sfântu

Gheorghe, 500 de lei; Primăria Adjud, 100 de lei și Fabrica D. Mociornița cu 500 de lei. Având în vedere nevoia imediată de strângere de fonduri necesare ridicării Capelei Militare, acestui demers i s-au alăturat cu diferite sume: Primăria Săliște cu 75 de lei; C.R. Lăpușna, 500 de lei; Secția Pompieri Oltenița, 500 de lei; C.R. Alba, 220 de lei; Manutanța Cernăuți, 500 de lei; Primăria Techirghiol, 500 de lei; Regimentul 18 Artilerie, 1.000 de lei; Regimentul 34 Infanterie, 1.000 de lei; Regimentul Artilerie, 2.855 de lei și Regimentul 13 Artilerie cu 1.750 de lei.

Conform acestor informații se poate spune că la zidirea bisericii a existat o voință și unitate națională. Sub numărul 15.270 din 28 mai 1938, domnul general comandat al Diviziei a 9-a și al garnizoanei Constanța primește autorizația construirii bisericii pe proprietatea M.Ap.N. în curtea Regimentului 13 Artilerie, cu condiția respectării regulamentului în construcții și alinierii urbanistice. Având în vedere dificultățile întâmpinate primește ajutor din partea consilierului tehnic ce devine și responsabil al înălțării bisericii în curtea cazărzii Regimentului 13 Artilerie, în anumite condiții, cum ar fi: comitetul să delege o singură persoană, care având suficiente pârghii să aplice în executarea lucrării măsurile administrative și financiare necesare raportate la diferitele recomandări și nevoi ale șantierului.

Organizarea șantierului s-a realizat fără implicarea unei persoane delegate de către Comitet sau prin intervenția autorităților publice. În linia mari, organizarea, presupunea ca șantierul să fie condus de un șef de șantier, ajutat de un funcționar pentru partea administrativă și un magazioner care să doarmă în magazia de materiale, precum și doi gardieni, unul de zi și unul de noapte. Șeful de șantier a primit dispoziții exclusive, iar persoana delegată de către Comitet avea posibilitatea verificării și controlului pe toată durata activității șantierului, putând emite ordine de execuție doar în conformitate cu dispozițiile scrise în condica șantierului. În plus, controlul executării lucrărilor cădea în sarcina consilierului tehnic și a persoanei delegate de către Comitet ce deținea atribuția administrării acestei lucrări. De asemenea, s-a stabilit ca arhitectul diriginte să comunice și să întrețină relații de lucru cu consilierul tehnic sau în anumite cazuri excepționale comunicarea se realiza între inginerul delegat de consilierul tehnic cu supraveghetorii, precum și cu delegatul Comitetului sau șeful de șantier. Acestea erau singurele persoane autorizate, în afara acestora nefiind admise alte persoane sau diferite autorități.

Consilier tehnic și constructor responsabil al bisericii care să îndeplinească funcția de șef de șantier, în incinta cazărzii Regimentului 13 Artilerie Constanța a fost propus Constantin Cristu Costea, care se oferea ca în schimbul sumei de 80.000 lei să îndeplinească această sarcină. În exercitarea funcției a fost delegat maiorul Ionescu din partea Comitetului care trebuia să-l ajute, dar și plutonierul Cazacu având aceeași sarcină. Plata se făcea fie prin maiorul Ionescu, fie printr-un casier plătitor. Comandarea de materiale necesare și plata pentru manoperă erau aprobate în prealabil de către consilierul tehnic prin notarea în carnetul de șantier. Materialele sau munca oferite prestate gratuite au fost folosite conform normelor și indicațiilor oferite de consilierul tehnic. În același sens, donațiile au fost obținute prin eforturile neobosite ale membrilor Comitetului sau prin oferte directe făcute de către șantier care a luat notă de acestea și au fost scrise într-o condică specială de donații.

Programul de lucru în decursul timpului a fost întocmit de consilierul tehnic cu speranța și dorința îndeplinirii pentru executarea acestuia. În ceea ce privește programul, el depindea de fondurile existente provenite din donații, dar și din bunăvoința cetățenilor. Considerând că deja se strânsese o sumă minimă, până la valoarea de 1.200.000 de lei, existentă, precum și donațiile, dar și materialele necesare, consilierul tehnic opina că lucrarea se putea desfășura în diferite etape, după un anumit desfășurător al lucrărilor, după cum urma¹²:

AȘEZĂMINTE MONAHALE ȘI LĂCAȘE DE CULT

Partea I: - de la 20 la 30 iunie, săpăturile de fundații și aprovizionarea de materiale;

- 1-15 iulie, betoanele de fundații și aprovizionarea de material;
- 15 iulie-15 august, schelele de beton armat și aprovizionarea materialelor;
- 15 august-15 septembrie, zidăria de piatră și cărămidă și aprovizionarea materialelor;
- 15 septembrie-15 octombrie, acoperiș;
- 15 octombrie-15 noiembrie, învelitoare, uși, ferestre.

În timpul iernii, când nu se putea lucra datorită condițiilor improprie ale vremii, ale anului 1938-1939, exista varianta pregătirii și prelucrării mobilierului, dar și a catapetesmei.

Partea a II-a: - de la 15 martie-15 aprilie 1939, tencuiala interioară;

- 15 aprilie-15 mai 1939, tencuieli exterioare;
- 15 mai-15 iunie 1939, pardoseli;
- 15 iunie-15 septembrie 1939, picturi, mobilier, icoane;
- 15 septembrie-15 octombrie 1939, lucrări de finisaj.

În conformitate cu prețurile pieții, lucrările și materialele din partea I, ar fi ajuns la un cost de 2.500.000 de lei. Datorită ajutorului primit din partea elevilor¹³ care au contribuit în bună măsură la ridicarea bisericii, costul lucrărilor s-au redus la aproape suma de 1.500.000 de lei, sau probabil chiar mai puțin. Lucrările din partea a II-a, cu excepția picturii, tâmplăriei, mobilierului, icoanelor și împodobirea bisericii în conformitate cu canoanele religioase, au costat 500.000 de lei, proveniți din diferite donații. Nevoia străngerii de fonduri rapide pentru zidirea bisericii au determinat stabilirea datei limită pentru colectarea sumei de 500.000 de lei, până la 1 septembrie 1938. S-a fixat un calendar precis pentru forța de muncă necesară lucrărilor. Astfel, s-a hotărât, ca: cei 5 dulgheri să lucreze în perioada de la 20 iunie până la 20 noiembrie. Începând cu 25 iunie și până la 15 septembrie, să lucreze cei 10 zidari, cei 10 salahori de la 20 iunie la 15 octombrie, ajutorul celor 20 până la 40 de căruțe sau automobile începând cu 20 iunie până la 15 septembrie. În aceste condiții, cu mână ieftină de lucru, costurile s-au redus la 250.000 de lei.

Consilierul tehnic propunea ca pentru efectuarea lucrărilor din partea a III-a să se făcut în perioada de toamnă și continuându-se în timpul iernii 1938/1939, respectiv 1939/1940, considerându-se un timp mort, și prețul estimativ fiind de 1.500.000-2.000.000 de lei, având în vedere finețea și calitatea podoabelor bisericesti.

Comitetul ad-hoc a alcătuit un program relativ cu privire la execuția lucrărilor din partea I, înșurând nevoia de materiale, la modul următor¹⁴:

1. 630 m.c piatră spartă cu dimensiunea de 1-7 cm., aprovizionabilă începând cu 25 iunie;
2. 630 m.c nisip aprovizionabil treptat, în perioada 25 iunie-10 septembrie;
3. 21 vagoane de ciment aprovizionabile treptat, între 25 iunie-5 septembrie;
4. 7 vagoane cu var nestins aprovizionabile în perioada 10 iulie-10 septembrie;
5. 320.000 de cărămizi aprovizionabile, între 1 august-10 septembrie;
6. 60 m.c. piatră blocuri pentru părțile cioplite, aprovizionabile între 25 iunie și 10 iulie;
7. 5 vagoane cu fier de diferite dimensiuni, de la 28 iulie la 10 august;
8. 1 vagon cu bile de 6-12 cm. și 9-10 cm. pentru așezarea lor în vârful bisericii, aprovizi-

onările până la 15 iulie;

9. ½ vagoane manele de 3-6 metri și 5-9 cm la vârf aprovizionabile până la 15 iulie;
10. 3 vagoane cu scânduri cofragii de 4-6 metri și 2,5 cm. grosime, aprovizionabile de la 10 iulie la 10 august și 1 vagon cu dulapi cu dimensiunea de 4-6 metri și 5 centimetri grosime, până la 1 iulie;
11. 55 legături de tablă de 45 kg., aprovizionabilă până la 1 septembrie;
12. Asfalt (600 kg. bitum la 65° C, aprovizionabil până la 15 iulie și 1000 kg. praf de calcar, aprovizionabil până la 15 iulie);
13. Uși de lemn executabile până la 15 octombrie;
14. Ferestre metalice până la 15 octombrie.

Chiar dacă Comitetul și-a fixat anumite repere calendaristice, nu s-au putut ține de acesta din cauza greutăților întâmpinate în strângerea fondurilor, iar materialele erau procurate în funcție de suma disponibilă. Din aceste motive, Comitetul ad-hoc relansează ideea și apelul de colectare a finanțelor necesare zidirii bisericii.

În 1938 Comitetul pentru zidirea Capelei Militare „Regele Carol II” Constanța adresa o rugămintă domnului primar solicitând aprobarea sumei de 200.000 de lei în vederea începerii lucrărilor pentru zidirea Capelei cunoscând nevoia urgentă a soldaților din garnizoană, dar și faptul că biserica devenea și un monument de înfrumusețare și utilitate publică a orașului Constanța. Dorința Comitetului era fermă pentru punerea cât mai rapidă a pietrei de temelie a bisericii militare, pe care să o sfințească chiar în cursul anului 1938, și în prezența M.S. Regele Carol II. Terenul necesar construirii bisericii fusese alocat, precum și planul bisericii era gata. Comitetul considera

Fotografie realizată în 1938 în interiorul Bisericii, imaginea catapetesmei, a ușilor împărătești și a celor 2 uși diaconești (Sursa: fotografia face parte din dosarul 1/1938, f. 24 a Arhivei Bisericii)

că biserica făcea onoare municipiului, alăturându-se clădirilor care ofereau o imagine frumoasă orașului. Biserica avea rolul de a servi ca loc de închinare atât pentru credincioșii civili din apropierea ei, cât și pentru soldați.

În cursul verii anului 1938 se punea piatra de temelie a bisericii. La acest eveniment au participat o serie de personalități. Redau mai jos, textul Hrisovului de temelie al Bisericii „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”: *Hrisovul de Temelie al Bisericii cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” semnat la 3 iulie 1938*

„Cu vrerea lui Dumnezeu celui în Treime lăudat, ziditus-a din temelie această biserică cu hramul „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” pentru întărirea credinței în Dumnezeu și iubirea de țară și rege a ostașilor din Garnizoana Constanța. Ridicatus-a acest sfânt locaș din daniile și osârdia binecredincioșilor creștini cu ajutorul Dregătorilor din localitate și din Capitala Țării, în zilele Prea înălțatului Rege Carol II. Prim sfetnic al Tronului fiind I.P.S. PATRIARH MIRON CRISTEA. Ministru al Apărării naționale fiind Generalul de Divizie GH. ARGESANU. Comandant al Corpului II Armată Generalul de Divizie adj. IOSIF IACOBICI. Comandant al Garnizoanei Constanța și a Diviziei IX Generalul NICOLAE MACICI. Episcop al Armatei P.S. DR. PARTENIE CIOPRON. Prefect al Județului, Colonel IOAN SPIREA. Primar al Orașului, Magistrat C. Florescu. Acest hrisov s-a așezat la temelie bisericii ostășești „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil” în ziua de Duminică 3 iulie anul dela Hristos 1938, după ce s-a iscălit de cei de față. Comandantul Div.IX și al Garnizoanei Constanța, Președinte al Comitetului, General Nicolae Macici”¹⁵.

Din Hrisovul de temelie al Capelei Militare „Regele Carol II” Constanța se poate desprinde concluzia că bisericii i s-a acordat hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, ceea ce a rămas până în ziua de astăzi. Hrisovul de temelie evidențiază o voință și o contribuție atât a

credincioșilor prin donațiile făcute, cât și cu ajutorul politicului, precum și a armatei române.

La 3 iulie 1938 s-a pus piatra de temelie pentru începerea lucrărilor de zidire și construire a bisericii. Domnului general comandant al Diviziei a 9-a și al garnizoanei Constanța i s-a dat autorizația de construire a bisericii pe proprietatea Ministerului Apărării Naționale, pe locul Regimentului 13 Artilerie din strada Carol I, cu condiția de a se conforma regulamentului în construcții și alinieri urbanistice, dar și a regulamentului în privința păstrării curățeniei în jurul construcției.

Biserica Militară „Regele Carol II-lea”, este o construcție de zidărie, care a fost executată în conformitate cu planul aprobat. Fundațiile au fost executate cu mortar din ciment, până la soclu, iar zidurile de elevație din cărămidă cu mortar de var gras. Echipa care se ocupa cu construcția bisericii avea în sarcină angajarea unei persoane cu studii tehnice.

Aceasta avea atribuții de conducere și supraveghere a lucrărilor, fiind răspunzător de executarea planului, de soliditatea construcției și eventualele accidente ce puteau surveni în timpul execuției. Plasarea construcției în plan era prevăzută prin retragerea de la alinierea străzii Carol I la o distanță de 12 metri spre interior. Această autorizație era valabilă doar un an de zile de la începerea lucrărilor.

Arhitectul șef, D. Ionescu-Berechet cunoscând faptul că pământul este dificil recomandă ca și săpăturile să fie mai ușoare, să fie stropite cu lapte de var și calaican¹⁶, în proporție de 200 grame praf de var la 100 grame calaican pentru un metru pătrat de suprafață. Autorizația era păstrată la dispoziția agenților de control, iar în caz de neconformitate opreau lucrarea ca fiind neautorizată. O măsură necesară pentru protejarea mediului era interzicerea aruncării de materiale în stradă sau pe trotuarul proprietății, doar dacă deținea o autorizație din partea municipalității.

Aerisirile care se făceau prin coșuri trebuiau să fie din cărămidă și tencuite atât pe interior, cât și pe exterior. În planul bisericii se prevedea ca sobele să aibă coș propriu pentru toată înălțimea construcției.

În privința jgheburilor, strașinele erau din metal, iar gurile de scurgere coborau vertical de-a lungul pereților până la suprafața pavajului curții la o înălțime de 10 cm. Orice abateri, precum schimbări de plan în timpul construcției fără autorizația Primăriei, se considera contraveniență și în consecință se încheia un proces verbal de către Serviciul Tehnic, contravenienții erau chemați în instanță, iar lucrarea oprită.

Pentru o bună desfășurare a lucrărilor s-a convenit ca orice obiect

AȘEZĂMINTE MONAHALE ȘI LĂCAȘE DE CULT

antic găsit ca urmare a săpăturilor să fie deposedat de către proprietar la autoritățile locale fără nicio pretenție materială.

Arhitectul șef al Patriarhiei României, la invitația părintelui militar al garnizoanei Constanța, făcea anumite constatări în privința proiectului. Proiectul a fost inspirat de la bisericile moldovenești ale lui Ștefan cel Mare: Putna, Baia, Iași, etc. Din proiect reieșea că avea dimensiuni reduse și nici stilul, nici marea înălțime nu cerea, nici forma moldovenească nu permiteau mari deschideri interioare. Orice modificare de dimensiuni ar fi atras după sine în proporție mare înălțimea și bolțile necesitând cheltuieli mai mari. Cu toate acestea exista posibilitatea de mărire cu 4-6 metri lungime și 2-3 metri lățime. Această mărire de spațiu ar fi condus spre un preț dublu. În pofida acestor aspecte, încep lucrările de construcție sub îndrumarea arhitectului Ionescu Berechet.

Sfințirea Bisericii a fost făcută în 1940, la care au participat un sobor de preoți. Cea dintâi slujbă realizată în Biserică a fost ținută de episcopul Armatei, generalul Partenie Ciopron. Pentru o scurtă perioadă de timp, începând cu anul 1940 și până în 1948, Biserica a funcționat sub denumirea de Capela Militară. Slujitorii ai altarului și predicatorii din amvon din 1940 până în 1949 au fost maiorul Alexandru Soroceanu, numit și maiorul „Biserică”^{m17}, această denumire primindu-o ca urmare a energiei și implicării sale neobosite în construirea lăcașului de cult, dar și alți slujitori, precum Deleanu și Radu.

Între 1948 și 1949, Biserica a ținut loc de Catedrală Episcopală, în vremea vrednicului de pomenire Episcop Gherasie Păunescu. Începând cu anul 1949 va căpăta o transformare în biserică parohială, cel dintâi paroh fiind Mi-

hai Verban, care a avut o activitate îndelungată până în anul 1992.

Inițial, Biserica va fi pictată de către Costin Ioanid¹⁸.

Biserica cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” nu a fost ocolită de prigoana comunistă.

Slujitorii acestei biserici și creștinii care au participat la slujbele religioase au îndurat suferințe de pe urma presiunilor realizate de comuniști. Însă după 1989, situația se schimbă oferind un spațiu de libertate a manifestării credinței creștine și a participării la slujbele religioase alături de slujitorii sfântului altar. Lucrările de pictură sunt reluate în perioada 2005-2011 prin contribuția atât a Consiliului Parohial, cât și a preotului paroh Nicușor Morlova, împreună cu conslujitorii Enache Drăguș, Cornel Ciocan și Eugen Tănăsescu.

După finalizarea picturii, Biserica a fost resfințită de către Înalt Prea Sfințitul Teodosie al Tomisului împreună cu Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanul și un sobor de preoți și diaconi, chiar de hramul „Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil”, la 8 noiembrie 2011.

Personal, consider că ar fi o măsură necesară dacă s-ar adopta decizia de revenire la denumirea de Capela Militară, așa cum era ea cunoscută acum mai bine de jumătate de secol. În plus, s-ar recunoaște și meritele și efortul depus de generalii și ofițerii Armatei Române pentru zidirea acestei biserici.

REGARDING THE MILITARY CHAPEL „CAROL II” IN CONSTANȚA

Starting with the year 1932 there was formed a Committee of the initiative for the edifying of a Military Chapel church named „Archangels Saints Michael and Gavriil” necessary to the city of Constanța. The construction

of the Church was possible due to the efforts made by the army Generals, such as General Leventi and General Nicolae Macici, but also through the involvement of local community by personalities, such as: the mayor of the city, the prefect of the county, the representative of the Court of Appeal, the director of the National Bank, etc., but also through financial donations made by individuals or different institutions.

Keywords: „Archangels Church Saints Michael and Gavriil”, Military Chapel, Constanța, the Generals of the Romanian Army, the avenue Tomis

NOTE

1 Școala Doctorală de Științe Umaniste, Universitatea „Ovidius” din Constanța.

2 Articol semnat de Căpitan ing. (r) Constantin Norea, veteran de război, „Istoricul, pe scurt, al Capelei Militare din Constanța”, în „Marina Română”, nr. 24(1-2)/1994, p. 19.

3 Arhiva Bisericii „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, dosar nr. 1, Corespondență simplă, 1 aprilie 1938-31 martie 1939, „Actul de construcție”, document nr. 162/1938, copie a procesului verbal încheiat la 28 iulie 1932.

4 Ibidem, f. 170.

5 Ibidem, f. 171.

6 Ibidem, f. 181.

7 Ibidem, f. 242.

8 Ibidem, f. 243.

9 Ibidem, f. 274.

10 Ibidem, f. 283.

11 Ibidem, f. 287.

12 Ibidem, f. 3.

13 Comandor dr. Marian Moșneagu, „Capela militară „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, o ctitorie interbelică a garnizoanei Constanța”, în „Armata Română și Cultele. Studii și comunicări prezentate la Sesiunea națională de comunicări științifice Pitești – Mioveni, 25 iulie 2014”, coordonatori: comandor dr. Marian Moșneagu, colonel dr. Petrișor Florea, colonel dr. Dan Prisăcaru, Brăila, Muzeul Brăilei, Editura Istros, 2014, pp. 99 – 108.

14 Ibidem f. 4, Arhiva Bisericii „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, dosar nr. 1, Corespondență simplă, 1 aprilie 1938-31 martie 1939, „Actul de construcție”.

15 Ibidem, f. 2.

16 Calaică, denumire populară dată sulfatului de fier, de culoare verde când este cristalizat, solubil în apă, folosit ca dezinfectant, conform dextonline.ro, accesat în data de 10.02.2018, ora 11:11.

17 Articol semnat de Căpitan ing. (r), veteran de război, Constantin Norea, loc. cit., p. 19.

18 Articol semnat de Mariana Iancu, apărut pe adevărul.ro, în data de 27.01.2018 și accesat la 10.02.2018, ora 11:09.